

Araştırma Makalesi

Başvuru: 03.06.2023

Kabul: 05.06.2023

Atıf: Akça, Tamer ve Cengiz Mesut Tosun. “Ferengi ‘Kazanç Kuralları’ ve Niccolò Machiavelli,” *Temaşa Felsefe Dergisi* sayı: 19 (Haziran 2023): 215-231. <https://doi.org/10.55256/temasa.1309370>

Ferengi “Kazanç Kuralları” ve Niccolò Machiavelli¹

Tamer Akça²

ORCID: 0000-0002-8192-9086

Cengiz Mesut Tosun³

ORCID: 0000-0003-2558-8560

DOI: 10.55256/TEMASA.1309370

Öz

Bu çalışmada, büyük bir beğeniyle izlenen *Star Trek* dizisinde siyaset felsefesinin önemli isimlerinden Niccolò Machiavelli'nin izleri takip edilmeye çalışılmıştır. Machiavelli'nin yanı sıra dizide felsefe tarihinin önemli filozoflarına yoğun şekilde göndermeler yapıldığı görülür. Ferengiler'in temel felsefesi “her ne olursa olsun her eylem, mutlaka kazançla sonuçlanmalıdır.” Bu uğurda hiçbir etik, dini ya da siyasal kod önemli değildir. Tek amaç kazanmaktır. Bu; Ferengiler için en büyük başarı, güç ve saygınlık anlamına gelmektedir. Kazanç uğruna, şiddet ve korku salmak; dini duyguların istismarı, kazanca giden yolda müttefikler edinmek ve gerekirse bu birliği bozmak, duruma göre merhametli ya da acımasız olmak gibi Machiavelli'in izini takip etmişlerdir. Anlaşılan o ki gelecekte de gerek insan gerek uzaylı formu olsa da bencillik kendini hep göstermektedir. *Star Trek: Deep Space Nine* adlı seride Ferengiler olarak karşımıza çıkan uzaylı bir ırkın kazanma ilkesi ile, Niccolò Machiavelli'nin “Prens: Hükümdarlıklar Hakkında” isimli eserinde sözünü ettiği yönetim yöntemleri arasındaki paralellikleri örneklerle göstermeyi amaçladık.

Anahtar Kelimeler: Ferengi, Machiavelli, Siyaset, Kazanç, Ego.

Ferengi “Rules of Earnings” and Niccolò Machiavelli

Abstract

This study traces the influence of Niccolò Machiavelli, one of the leading figures in political philosophy, in the widely acclaimed TV series *Star Trek*. The series is seen to make extensive references to prominent philosophers of the history of philosophy along with Machiavelli. The fundamental philosophy of the Ferengis is “every action whatsoever must necessarily result in an acquisition.” No ethical, religious, or political code is important for this sake. The sole purpose is to acquire. The acquisition means success, power, and reputation to Ferengis. In this context, Niccolò Machiavelli seems to have found his most faithful disciples. They have followed the footprints of Macchiavelli by spreading fear through violence for the sake of acquisition, exploiting religious sentiments, finding allies in the way to acquisition and betraying them if needed, being compassionate or merciless as occasion requires. Apparently, selfishness will always manifest itself in the future, too, either by human beings or aliens.

To summarize, this study aims to illustrate the parallels between the rules of acquisition of an alien race appearing in the series *Star Trek: Deep Space Nine* and the administrative methods outlined by Machiavelli in his work “The Prince: On the Reigns”.

Keywords: Ferengi, Machiavelli, Politics, Winnings, Ego.

¹ Bu makale, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Doç. Dr. Cengiz Mesut Tosun Danışmanlığında “Yirmi Dördüncü Yüzyılda Aklın Halleri: Star Trek Ferengiler ve Filozoflar” Mart, 2023 Adlı Yüksek Lisans Tezinden geliştirilerek üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü. tamerakca@gmail.com

³ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü. cengiztosun@hotmail.com

Giriş

Dünya televizyonlarında ilk kez 1966’da yayınlanmaya başlayan ve 3 sezonun sonunda 1969’da final yapan *Star Trek* dizisinin etkileri günümüzde hala devam etmektedir. Yayından kalkmasının ardından başlangıçta unutulup gideceği düşünülmüş, ancak özellikle *Star Trek: The Next Generation* serisi ile seyircinin ilgisini tekrar çekmeyi başarmıştır. Sonrasında *Star Trek* etkisi çığ gibi büyüyerek gerçek bir histeriye dönüşmüştür. *Star Trek*’in günlük yaşantıya etkisi en klasik olarak “ışınlanmam gerek” sözlerinde kendisini göstermeye devam etmektedir. Sanat, edebiyat, bilim ve teknolojide de aynı etkileri görmek mümkündür. Yaratıcı Yönetmen Gene Roddenberry’nin ayakları yere sağlam basan senaryoları ve bir o kadar da öngörülü teknolojik ve bilimsel fantezileri bu başarının sırrı gibi durmaktadır.⁴

Aslında bu başarının göz ardı edilen en önemli sebeplerinden birisi de Gene Roddenberry’nin sosyolojik ve felsefi bakış açılarıdır. Bir hümanist olarak Roddenberry, 60’lı yıllarda itiraz edilmesi çok güç olan politika, ırkçılık, hümanizm gibi konuşulamayan konuları “uzaya taşıyarak” kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Victor Grech’in dizideki felsefi söylemler üzerine yaptığı bir çalışmada; Roddenberry’nin *Star Trek*’in ardına sığınarak ifade etme fırsatı bulduğu değerler arasında; tüm akıl sahibi yaşam formlarına saygı duyma, gönüllülük, iş birliği, diğerkâmlık, sorunların şiddet olmaksızın çözümü, haysiyet ve kendini savunma gibi önemli konuları saymaktadır (“Grech”, t.y.). Grech’e göre; Sokratik bilgi arayışı, Aristoteles etiği, Epikürosçu antropomorfik tanrı itirazı, Kant deontolojisi, Kartezyen görüş, Platoncu cumhuriyet, Sartre varoluşçuluğu, çeşitliliğe saygı, Kierkegaard varoluşçuluğunun yanı sıra antroposantrizm ve hümanizm *Star Trek*’de sahne almaktadır.

1. Ferengiler ve “Ferengi Kazanç Kuralları”

Federasyon ve Bajor Gezegeni tarafından ortak olarak yönetilmekte olan Deep Space Nine isimli uzay istasyonunda kendi adıyla bar işleten Quark karakterini merkeze alarak anlatılan Ferengiler, Galaksinin girişimci ırkı olarak sunulmuştur. Fiziksel olarak abartılı ve gülünç bir portre çizen bu ırkın kurduğu Ferengi Birliği, savaşçı olmaktan çok siyaseten tarafsız ekonomik bir güçtür. Bu halleriyle Federasyon’un temsil ettiği tüm değerlerin karşısına bir çeşit “kötü adam” olarak çıkarlar. Roddenberry’nin öngördüğü ve bir arada daha yüksek bir ideale ulaşmak azmindeki kâmil toplulukla tam kontrast içindedirler. İdealin karşısına “bencilik, yolsuzluk ve açgözlülük” sloganları ile dikilmişlerdir. Roddenberry yine eleştiriyi uzaya taşımış ve “sinir bozucu”, “sevimli”, “nefret edilesi” bir ırk yaratarak izleyiciye derdini anlatmayı başarmıştır.⁵

Açgözlülük ve kâr hırsıyla dolu olan Ferengiler, “Ferengi Kazanç Kuralları” (kısaca “Kurallar”) adı verilen ve toplam 285 maddeden oluşan bir tür “Anayasa”ya sahiptirler. Kurallar sadece ekonomiyi değil günlük hayatı da şekillendirmektedir. Yüce Nagus adı verilen bir “Başkan”, “Kurallar”ın yanı sıra Fırsatlar Yasası, Ferengi Ticaret Yönetmeliği, Ferengi Kanunu’nun ilgili kurumlar aracılığıyla yürütülmesinden sorumludur.⁶ “Kurallar” daima daha fazla kâr etmenin erdemlerine ve bu amaçla her türlü aldatmacanın “mübah” olduğuna vurgu yapar. Ferengi bile olsalar çalışanları sömüren sözleşmeler, kadınların toplum hayatından dışlanması, ticari anlaşmalarda hile, her türlü yasadışı mal satışının onay görmesi gibi kurallar sistemin temelini oluşturur. Her durumda kârı teşvik eden “Kurallar” nedeniyle ticarete başarısız bir Ferengi ırkının yüz karası ola-

⁴ R. Nygard and W. K. Border, *Trekies (Sinema Filmi)* (ABD: Paramount, 1997).

⁵ I. S. Behr, *The Star Trek: Deep Space Nine: The Ferengi Rules of Acquisition* (New York City: Pocket Books, 1995).

⁶ “Ferengi Wikified,” (t.y.), erişim 11 Temmuz 2020. <https://wiki.fed-space.com/index.php?title=Ferengi>

rak ilan edilmekte ve kazanç fırsatları elinden alınmaktadır. Dahası tüm mal varlıklarına el konmakta, daha ileri gidilerek ailesinin malları da müsadere edilmektedir. Hatta öldükten sonra “Kutsal Hazine”ye girebilmek için bile günah-sevap değil kâr-zarar tartısına girer. Kutsal Hazine’ye kabul edilmemek ise Ferengi için alınabilecek en büyük cezadır.⁷ Sonuç olarak “Kurallar” şartlar ne olursa olsun kazanç peşinde koşmayı emreder. Bunun için her yola başvurulabilir. Dolayısıyla karşısındakine güvenmemek, sömürü, aldatma, yalancılık, fırsatçılık ve açgözlülük her “iyi Ferengi”nin sahip olması gereken “güzel huylar”dır.⁸

Ferengi Kazanç Kuralları’nın bir kısmı adeta bizzat Machiavelli tarafından yazılmış gibidir. Her ne kadar toplam 285 “Kural”dan bahsedilse de Star Trek evrenine giren her kitap, dizi veya sinema filminde “Kurallar”a atıfta bulunulmakta veya yeni “Kural” eklenmektedir. Esasen bir macerada⁹ iki Ferengi’nin içinden çıkamadığı bir durumda Kitap’a bakmalarına rağmen konu ile ilgili bir “Kural” bulamamaları üzerine söyledikleri “Uygun bir Kural (Kazanç Kuralı – YN) bulamadığımda, kendin bir tane uydur.” “Kural”ı her şeyi açıklamaktadır. Öte yandan birbirinin aksi iki durumu da olumlayan “Kurallar”ın varlığı da Machiavelli’nin izini sürmemize yardımcı olabilmektedir: Kural 34 “Barış, iş için iyidir” derken, Kural 35 “Savaş, iş için iyidir” demekte bir sakınca görmez.¹⁰

Aşağıda örnekleri verilen Ferengi Kazanç Kuralları, Niccolò Machiavelli’nin önerileri ile ne derece örtüşüğünü ortaya koyacak cinstendir:

Kural 21. Asla arkadaşlığı kârın üzerinde tutma.¹¹

Kural 39. Müşterilere bilmeleri gerekenden fazlasını söyleme.¹²

Kural 52. Alabiliyorsan asla sorma.¹³

Kural 58. Başarının yerini hiçbir şey tutmaz.¹⁴

Kural 69. Diğer ırkların aptallığından Ferengiler sorumlu değildir.¹⁵

Kural 85. Rakibinin ne düşündüğünü anlamasına asla izin verme¹⁶

⁷ “Ferengi Wikifed,” <https://wiki.fed-space.com/index.php?title=Ferengi>

⁸ “Ferengi Memory Alpha,” (t.y.), erişim 11 Ekim 2019. <https://memory-alpha.fandom.com/wiki/Ferengi>; “Ferengi Wikipedia,” (t.y.), erişim 11 Ekim 2019. <https://en.wikipedia.org/wiki/Ferengi>

⁹ J. Menosky and C. Bole, *Haksız Kazançlar – False Profits*, “Star Trek: VOY, S3 B5” (Televizyon Dizisi Bölümü) (California: Netflix, 1996).

¹⁰ D. S. Cohen, M. A. Winer and L. Landau, *Kehanet – Destiny*, “Star Trek: DS9, S3 B15” (Televizyon Dizisi Bölümü) (California: Netflix, 1995).

¹¹ I. S. Behr and D. Livingston, *Gerçek Kimlik – Rules of Acquisition*, “Star Trek: DS9, S2 B7” (Televizyon Dizisi Bölümü) (California: Netflix, 1993).

¹² D. R. George III, *Ascendance* (New York: Pocket Books, 2015a).

¹³ M. N. McGreevey, Shankar and P. Lynch, *Bir Fincan Kahve – Babel*, “Star Trek: DS9, S1 B4” (Orijinal Yayın Sırasına Göre Sezon 1, Bölüm 5 (Televizyon Dizisi Bölümü)) (California: Netflix, 1993); I. S. Behr, *The Star Trek: Deep Space Nine: The Ferengi Rules of Acquisition* (New York City: Pocket Books, 1995); I. S. Behr and R. H. Wolfe, *Legends of Ferengi (Star Trek: Deep Space Nine)* (New York City: Pocket Books, 1997).

¹⁴ Behr, *The Star Trek: Deep Space Nine: The Ferengi Rules of Acquisition*; Behr and Wolfe, *Legends of Ferengi*; “Star Trek: The Next Generation-Birth of the Federation,” (t.y.), erişim 11 Temmuz 2020. https://memoryalpha.fandom.com/wiki/StarTrek:The_Next_GenerationBirthoftheFederation

¹⁵ D. A. Hugh, *Balance of Power* (New York City: Pocket Books, 1995).

¹⁶ Behr, *The Star Trek: Deep Space Nine: The Ferengi Rules of Acquisition*; Behr and Wolfe, *Legends of Ferengi*.

Kural 89. Tüm kârı kaybetmek ve ölmektense, birazını kaybetmek ve yaşamak daha iyidir.¹⁷

Kural 110. Sömürü evden (ev ahalisinden) başlar.¹⁸

Kural 190. Her şeyi duy, hiçbir şeye güvenme.¹⁹

Kural 200. Bir Ferengi kendisinden başka bir tarafı tutmaz (seçmez/tercih etmez – YN).²⁰

Kural 211. Çalışanlar başarı merdivenlerinin basamaklarıdır, üzerlerine basmaktan çekinme.²¹

Kural 290. Öfkeli bir adam bir düşmandır, memnun bir adam bir müttefikdir.²²

Kural 299. Birini sömürdüğün zaman teşekkür etmenin bir zararı olmaz. Böylece bir dahaki sefere onları daha kolay sömürebilirsin.²³

2. Niccolò Machiavelli ve Ferengiler

Niccolò Machiavelli ve onun “Prens: Hükümdarlıklar Hakkında” adlı eseri, popüler kültürde iktidarı elinde tutmak için her yolun “mubah” olduğunu öne süren etik dışı kodlar olarak yorumlanır.²⁴ Her görüş gibi bu görüşe de saygı duymak gerekiyorsa da eserin yazıldığı dönemde memleketi Floransa’nın durumu anlamadan Machiavelli’yi yargılamak doğru olmaz. On altıncı yüzyılda etrafı düşmanlarla çevrili olan ve geleceği etkili bir yönetime bağlı olan memleketinin özgür bir yaşam sürmesi yazarın öncelikli derdidir. Dahası, İtalyan şehir devletlerinin birleşerek tek bir vücut olmasını arzu etmektedir. Monarşinin zaman içinde cumhuriyete evrileceğini öngörmektedir.²⁵ Başlangıçta anlaşılması son derece kolay gibi duran bu eserin, yazılmasının üzerinden geçen altı yüzyıldan beri tartışılmaya devam edilmesinin bir anlamı olsa gerektir. Bu nedenle Machiavelli’nin görüşlerinin siyaset felsefesi, özgürlük fikri, etik gibi birden fazla açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma çerçevesinde onun siyasete yönelik fikirlerinin içindeki etik kodları değerlendirmek Ferengilerin ruhunu yakalamamıza yardımcı olacaktır.

İnsanların mevcut hükümdardan daha iyisini arama olasılıkları fazladır. Bu durumda başkaldıran halkı baskı altında tutmak gerekir. Ancak baskıyı sürdürmek yeni muhaliflerin ortaya çıkmasından başka bir işe yaramayacaktır. Machiavelli’ye göre elde edilen ülke halkının desteği olmadan iktidarı sürdürmek olanaksızdır.²⁶ Özgür yaşamayı bilmeyen halkların kontrolü ise çok daha kolay olacaktır. Halkın “eski yaşam şartları-

¹⁷ S. M. Scott, “Best Tools Available” in *Strange New Worlds VI*, ed. D.W. Smith, J. J. Ordovery and P. M. Block PM (New York City: Pocket Books, 2003).

¹⁸ Menosky and Bole, *Haksız Kazançlar – False Profits*.

¹⁹ I. S. Behr, R. H. Wolfe and A. Kroeker, *Mayın Tarlası – Call to Arms*, “Star Trek: DS9, S5 B26” (Televizyon Dizisi Bölümü) (California: Netflix, 1997).

²⁰ K. R. A. DeCandido, *Ferenginar: Satisfaction is Not Guaranteed* (New York City: Pocket Books), 2005.

²¹ I. S. Behr, R. H. Wolfe and L. Burton, *Kulak İltihabı – Bar Association*, “Star Trek: DS9, S4 B15” (Orijinal Yayın Sırasına Göre Sezon 4, Bölüm 16 (Televizyon Dizisi Bölümü)) (California: Netflix, 1996).

²² J. Vornholt, *Antimatter* (New York City: Pocket Books, 1994).

²³ Menosky and Bole, *Haksız Kazançlar – False Profits*.

²⁴ N. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*, çev. B. Poyraz. (İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2013), 1513-1514.

²⁵ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

²⁶ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

gelenekleri” devam ettiği sürece önceki hükümdarın “soyunun kurutulması” onları elde tutmak için yeterli olacaktır.

Aynı zamanda kanunlar ve vergiler gibi halka doğrudan etki eden konularda ani ve sert değişikliklerin yapılmaması gerekmektedir. Aslında en ideali fethedilen memleketi yerinden idare ederek sorunlara anında çözüm bulmaktır. Bununla birlikte bu yeni yerlere göçmenler göndererek asimilasyonu hızlandırmak da iyi bir çözüm olabilecektir. Esasen Machiavelli temel olarak insanların “ya hoş tutulmaları ya da yok edilmeleri” gerektiğini öne sürer. Öte yandan zayıf da olsa muhalefetin güçlenmesini önlemek gerekir. Sorunların önceden görülebilmesi, onların ortaya çıkmadan engellenmesini veya çözümünü kolaylaştırıcaktır.²⁷

Machiavelli’nin üzerinde durduğu bir diğer konu da güçlü bir yönetim için “mümkün olan bütün dostlukların” kabul edilerek en azından düşman sayısını ve etkisini artırmamaktır. Bu durumda eğer düşman “ortadan kaldırılamıyorsa” onu kendine bağımlı yaşamaya mecbur etmek gerekir. Ona göre, gücü yetmediği halde her ne pahasına olursa olsun “fethetme” kalkışmak büyük hatadır. Önemli olan olabildiğince müttefik bulmak ama o müttefiklerin asla kendisinden daha güçlü olmamasına veya güçlenmemesine dikkat etmektir: “Başkasının kudretli olmasına neden olan kişi kendini mahveder.”²⁸

Machiavelli kendi yerine vekil atayan hükümdarların yönetmede başarılı olamayacağını “Bir hükümdar ve kulları tarafından yönetilen devletlerde hükümdarın yetkisi daha büyüktür.” sözleriyle dile getirmektedir. Buna doğru örnek olarak da dönemin Osmanlı padişahını göstermektedir. Bu anlamdaki hatalı örnek ise imtiyazlarını soylu derebeyleri ile paylaşan Fransa Kralı’dır. Kral “kendisini tehlikeye atmadan” o imtiyazları geri alamayacaktır. Ancak bu durum, bu tür ülkelerin fethedilmesi durumunda tam da aynı sebeplerle tersine dönecektir. Çünkü “tebaa” olan Türk, padişahının ortadan kaldırıldığını görünce eski alışkanlığı gereğince muktedirlere boyun eğmekte daha uysal olacaktır. Ama kendi imtiyazlarının peşinde olan Fransız derebeyleri direnmeyi tercih edeceklerdir. Böylece fethedildiği taktirde Fransa’yı elde tutmak Osmanlı yurdunu elde tutmaktan çok daha zor olacaktır.²⁹ Özgürlüğüne düşkün memleketlerin elde tutulmasının en ideal yolu, bizzat o memleketin vatandaşlarının kendilerini özgür hissettirmektir. Ancak yine de bir ülkeye sahip olmanın en güvenli yolu yazara göre orayı “yıkıp” yeniden yapmaktır.³⁰

Prens’te önerilen yönetim şekillerinden birisi de halkı teskin edip karşı çıkmasını önlemek için bazı “günah keçilerinin” bulunmasıdır. Eğer hükümdar baskı ve zulmün kendisi tarafından değil de onun temsilcileri tarafından yapıldığına halkı inandırabilirse başarılı olabilir. Tabii bu arada halkın gözü önünde günah keçisinin “cezasının” verilmesi ve hükümdarın “halkı konusunda aslında ne kadar hassas olduğunu” göstermesi gerekmektedir. Buradaki basamaklar; önde gelenlerin iflah olmayanlarını ortadan kaldırmak, iflah olan önde gelenleri kendi tarafında tutmak ve sonra onları da aradan çıkarabilecek kadar kendi başına güçlü olabilmektir:

Yeni krallığında düşmanlarına karşı güvende olmak isteyen kişi dostlar kazanmalı, kuvvet kullanarak ya da hile ile zafer kazanmalı, halk tarafından sevilmesi ve korku duyulması, askerleri arkasından sürüklemeli

²⁷ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

²⁸ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

²⁹ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

³⁰ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

ve onların saygısını kazanmalı, kendisine zarar verebilecek ya da zarar vermeye mecbur olanları yok etmeli, eski kanunları yeni şekilde düzenlemeli, sert ve iyiliksever, asil ruhlu ve hoşgörülü olmalı, sadık olmayan orduyu dağıtıp yenisini kurmalı, lütufta bulunmak isteyen ya da çekinerek kötülük edebilecek kralların ve hükümdarların dostluğunu korumalıdır.³¹

Zorbalık yapmadan ittifakla hükümdar olanların arkasında ya halkın ya da oranın ileri gelenlerinin olacağını söyleyen yazar, bu durumda hükümdarın artıları ve eksilerini sıralar. Ona göre ileri gelenler kendilerini hükümdar ile aynı seviyede gördüklerinden yönetilmeleri daha zordur. İleri gelenler gerektiğinde korkutucu bir düşman güç haline gelebilirler. Aynı zamanda çıkarları gerektirdiğinde başka bir gücünün yanında yer alabilirler. Buna karşın halka göre sayıca az olmaları nedeniyle kontrol altında tutulmaları görece daha kolaydır. Ayrıca gerektiğinde onların yerine başka ileri gelenler bulunabilir. Halk ise seçtiği hükümdardan daha aşağı seviyede olduğu için onları yönetmek ve emir vermek daha kolaydır. Ayrıca halkın öncelikli isteği ezilmemek olduğu için, aksi olmadıkça hükümdarın yanında yer alırlar. Hükümdar, halkı ileri gelenlere yaptığı gibi değiştiremeyeceği için sürekli olarak onlarla yaşamak zorundadır.³² Bu nedenle hükümdar halkın dostluğunu kazanmaya ve bunu korumaya özen göstermelidir. Machiavelli'nin en can alıcı kurnazlık önerisi “yöneticinin, yönetilenlerin daima kendisine muhtaç durumda olmasını sağlamak”tır. Böylece yönetilenlerin sadakatinden şüphe edilmez. Bir devletin kendini koruyacak kadar güçlü olması, iyi bir ordu kurmaya ve saldırı nereden gelirse gelsin kendisini koruyabilmesine bağlıdır. Bunun için ülkenin kuvvetli ve iyi donatılmış olmasının yanı sıra halkın hükümdara olan bağlılığı da önem arz eder.³³

Machiavelli'nin zalimlik ve merhamet konularındaki bakış açıları da incelenmeye değer. Ona göre bir hükümdar öncelikle merhametli olarak anılmaya çalışılmalıdır. Ancak merhamet tanımı da yoruma açıktır. Kargaşanın, cinayetlerin, soygunların hâkim olduğu bir toplumda asıl merhamet bu durumu sona erdirecek kadar sert davranmaktan geçmektedir. Bir kişiye verilecek ceza gelecekte yaşanması olası birçok zarara engel olacaktır.³⁴ Yani hükümdar halkını bir arada tutmak ve sadakatlerini elde etmek için zalim olmayı bilmek zorundadır.

3. Ferenginar'ın Altın Çocuğu Niccolò Machiavelli

Ferengi Birliği'nin başkanı olarak Yüce Nagus, “Kurallar”ı en iyi anlayan, yorumlayan ve uygulayan, en deneyimli ve “iyi ahlaklı” iş insanlarının arasından seçilir. “Kurallar”ın öncelikli hedefi “bencillik” olduğundan, eğer ikisi de XXIV. yüzyılda yaşasaydı, onun Yüce Nagus unvanı için Niccolò Machiavelli'nin Max Stirner ile yarışacağını öngörmek yanlış olmaz. Yaklaşık altı yüzyıldan beri dünya üzerinde materyalizmin

³¹ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

³² Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

³³ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

³⁴ Bu seçimi MÖ 25- MS 50 arasında yaşamış olan Ephesoslu Aulus Cornelius Celsus'un yazdığı *Da Medicina* (On Medicine- Tıp Üzerine) adlı kitapta da görmek çok ilginçtir. Celsus kitabında cerrahın niteliklerinden bahsederken “Merhametten o kadar mahrum olmalıdır ki arzusu ancak hastasını iyi etmek olduğu halde, onun feryatlarından müteessir olarak lüzumundan fazla acelecilik göstermesin yahut lüzumundan az kesmesin.” ibaresini kullanır (Celsus, 1831). Celsus'un yaşadığı dönemde bugünkü anlamda genel anestezi uygulanmadığı için ameliyatlara son derece ağrılıydı. Öyle ki hastalar ağrının korkusundan ameliyattan kaçıyorlardı. Hastaların ameliyat sırasında ağrı şokundan ölmeleri olağan bir durumdu. Bu nedenle cerrahların en önemli hedefi ameliyatı en kısa zamanda bitirebilmek için son derece hızlı çalışmasıydı. Hastalar bağıırır, ağlar, inler ve ameliyatı bitirmesi için cerraha yalvarırlardı. Celsus'un “merhamet adına hastaların yalvarmalarına kulak asılmaması” tavsiyesi, acele ederek gereğinden fazla veya eksik bir ameliyat yapılmaması içindi. Bu yalvarmalara kulak asılarak yapılacak eksik veya fazla işlem merhametin değil, zalimliğin işareti olacaktı. Çünkü hasta zarar görecekti.

kuramcısı olarak olumsuz bir şöhrete sahip olan Machiavelli'nin Ferenginar'da el üstünde tutulacağı kesindir. Ferengiler onu tam olarak anlamış ve sahiplenmişlerdir denebilir. Bunu keşfetmek için kısa bir inceleme yeterlidir. İktidarı sürdürebilmek için halkı elde etmek ve elde tutmaya devam etmek gerektiğini ileri süren Machiavelli, bunun için başkaldıranları baskılamının yararsız olduğunu düşünür. Aslında bu durum Ferengi halkı için de geçerlidir.

Ferengi kültürünün Machiavelli'nin fikirleri ile olan paralelliklerini maddeler halinde karşılaştırmak ilgi çekici olacaktır.

3.1. Müttefik Edinme

Machiavelli'ye göre hükümdar görevine devam etmek istiyorsa, etrafındakilerin güvenilir ve sadık olması gerekir. Bulduğu yardımcılarının bu özelliklere sahip olduklarından emin olduktan sonra onları itibar sahibi ve zengin yapmalıdır. Onlara, bu ayrıcalıklara sadece sadakatleri devam ettiği sürece sahip olabileceklerinin mesajını vermek zorundadır. Ferengiler için güvenilir olmak, her durumda kazanç elde etmeye çalışmak demektir. Üstelik bu kazanca sahip olabilmek için her şeyi yapmaya hazır olmalıdırlar. Yüce Nagus da kendisinden sonra oğlunu başa getirmek niyetindedir. Ama önce onun gerçek bir Ferengi hırsına sahip olup olmadığından emin olmak zorundadır:

*Yüce Nagus Zek, Quark'ı yeni Yüce Nagus olarak ilan eder. Quark şaşkın ama bir o kadar da mutludur. İstasyonda gururla gezerken Gral adında bir Ferengi kendisine yanaşır ve Quark'a "Korkarım resmi olarak tanıştırmadık ama ben senin yeni en iyi arkadaşınım." der. Quark'ın koruması olmayı teklif eder: "Seni kiskanıklardan ve yerine geçmek isteyenlerden korumak istiyorum. Çok tehlikeli olabilirler." Quark korkar ve teklifi kabul eder. Gral, onun gibi minnettar bir dostu kimsenin incitmesine izin vermeyecektir. Quark mesajı alır: "Ne kadar minnettarmışım?" Gral açık sözlüdür: "Gama Çeyreğindeki en kârlı fırsatları verecek kadar." Quark, teklifi reddetmesi durumunda bizzat Gral'ın kendisinin tehlikeli olacağını anlar. Zek'e görevi iade etmek ister. Ancak Zek 85 yıldır hiç tatil yapmadığından yakınlık öneriyi reddeder. Bu süre boyunca ölesiye çalışmıştır. Quark, Gral tarafından tehdit edildiğini söyler. Zek bu konuda tecrübelidir: "Demek ilki o oldu, ama sonuncusu olmayacak."³⁵

Akıllı bir yönetici çevresinde güvenilir ve sadık kişiler bulundurmalıdır. Eğer bunlar halk tarafından saygı görürse hükümdar da kamudan saygı görecektir. Bu nedenle hükümdar etrafında çalıştırdığı insanların çıkarıcı olmadıklarından emin olmalıdır. Bundan emin olduktan sonra onları elinde tutabilmek için itibar sahibi ve zengin etmelidir. Ama bu itibarın, zenginliğin ve diğer şeylerin sadece yönetici var olduğu sürece devam edeceğini hissettirmek gerekir. Aksi taktirde daha fazlasını elde etmek için hükümdarı devre dışı bırakmaya çalışabilirler.³⁶

Zorbalık yapmadan ittifakla hükümdar olanların arkasında ya halkın ya da oranın ileri gelenlerinin olacağını söyleyen yazar, bu durumda hükümdarın artıları ve eksilerini sıralar. Ona göre ileri gelenler kendilerini hükümdar ile aynı seviyede gördüklerinden yönetilmeleri daha zordur. İleri gelenler gerektiğinde korkutucu bir düşman güç haline gelebilirler. Aynı zamanda çıkarları gerektirdiğinde başka bir güçlüünün yanında yer

³⁵ I. S. Behr and D. Livingston, *Büyük Nagus – The Nagus*, "Star Trek: DS9, S1 B10" (Orijinal Yayın Sırasına Göre Sezon 1, Bölüm 11 (Televizyon Dizisi Bölümü) (California: Netflix, 1993).

³⁶ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

alabilirler. Buna karşın halka göre sayıca az olmaları nedeniyle kontrol altında tutulmaları görece daha kolaydır. Ayrıca gerektiğinde onların yerine başka ileri gelenler bulunabilir. Halk ise seçtiği hükümdardan daha aşağı seviyede olduğu için onları yönetmek ve emir vermek daha kolaydır. Ayrıca halkın öncelikli isteği ezilmemek olduğu için, aksi olmadıkça hükümdarın yanında yer alırlar. Hükümdar, halkı ileri gelenlere yaptığı gibi değiştiremeyeceği için sürekli olarak onlarla yaşamak zorundadır.³⁷

*Quark tavsiye isteyince Zek anlatır: “Hayatta kalmak için etrafında sadık adamların olmalı. Ama çok sadık olmayacaklar. Senin zenginliğini kendisinin üstüne koyan kimseye güvenme. Şüpheye düştüğünde acımasız davran.” Bu öneri Quark’ın aklına yatar ve koruması olarak Rom’u seçer. Rom, güvенеbileceği en yakını ve kardeşidir. Ama aslında Rom o kadar da güvenilir değildir. Çünkü Yüce Nagus olunca barı Quark’dan devralmayı hayal etmektedir.³⁸

Halkın yöneticilere körü körüne bağlı kalmaları, Ferengiler için de çok hayati bir konudur. Öyle ki Yüce Nagus’un asası bile halkı korkutarak onun emirlerine boyun eğmeye yetmektedir:

*İstasyon komutanı Sisko’nun düşmanlarla anlaşıp ittifak kurmak için dış göreve çıkması gerekmektedir. Ancak görevin başarısı için Quark’ın anlaşma yapma yeteneğine ihtiyacı vardır. Quark son derece tehlikeli olan bu görevi reddeder: “Üzgünüm kumandan. Sizi reddetmek zorundayım. Yasal olarak beni buna zorlayamazsınız.” Tam odadan çıkmak üzereyken, Sisko’nun elinde Yüce Nagus’un asasını görür ve geri döner. Sisko, Nagus ile konuşmuş ve Quark’ın göreve eşlik etmesi konusunda ondan yardım istemiştir. Nagus, onay verdiğini ispat için Sisko’ya asasını vermiştir. Bir Ferengi için, asası Yüce Nagus’un birincil temsilcisi sayılmaktadır. Asayı görmezden gelmek demek, Nagus’un emirlerini yok saymak demektir. Sisko asayı öne doğru uzatarak sorar: “Şimdi. Yüce Nagus’un isteğine karşı mı geleceksin?” Quark’ın itiraz etme şansı kalmaz ve görevi kabul eder: Nagus’a her şekilde hizmet etmekten mutluluk duyarım. Sisko’nun odasından ayrılırken asayı öpmeyi ihmal etmez.³⁹

Machiavelli, halkın başkaldırmasını önlemek için zaman zaman günah keçilerinin bulunarak halkın gözü önünde “cezasının” verilmesi gerektiğini ileri sürer. Böylece halk, yöneticilerin bu konudaki hassasiyetlerini unutmayacaktır. Ferenginar yönetimi de Machiavelli ile aynı fikirdedir. Quark’ın barında ortaya çıkan sendikalaşma hareketini bastırmak için gerekenleri yapmaktan kaçınmazlar:

*İstasyondaki “Bajoran Arınma Ritüeli” nedeniyle barda işler durma noktasına gelmiştir. Quark, zararını çalışanların ücretlerinin üçte birini keserek çıkartmaya kalkar. İtiraz edilmesi durumunda personelin yarısını kovmakla tehdit eder. “Uyarı yapmadan kesintiye gidemeyeceğini” hatırlatan Rom’a cevabı çok sert olur: “Aslında kesebilirim ve kestim. Barda kardeşim değil, çalışanımsın. Çalışanların da yönetimi sorgulamaya hakları yok.”

Rom, Quark’a karşı bir sendika kurmaya karar verir. Ama çalışanlar *Ferengi Ticaret Otoritesi*’nin bu fikri şiddetle cezalandıracağından korkarlar. Sendika kurmaları durumunda işçiler işten atılacaklardır. Rom itirazlara rağmen çalışanları sendika kurmaya ikna eder. Sonuçta “Restoran ve Kumarhane Çalışanları Sendikası” kurulur. Talepleri arasında maaş artışı, kısa mesai ve hastalık izni de vardır. Quark bu talepleri kah-

³⁷ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

³⁸ Behr and Livingston, *Büyük Nagus – The Nagus*.

³⁹ Bkz. Star Trek: DS9, 1994: S3 B1.

kahalarla dinler. Bir süre sonra sendika grev ilan eder. Quark, çalışanları kovmakla tehdit eder. Çalışanlar, müşterileri grevi desteklemeye teşvik etmek için onlara latinum dağıtırlar. Grev başlayınca barda çalışan kimse kalmaz. Bunun üzerine Quark kendisini holografik olarak çoğaltır ve bütün işleri hologram Quark'lar yapmaya başlar. Ancak holografik sistem sürekli arıza verdiği için verimli çalışamaz.

Quark uzlaşma taleplerini reddeder. Ona göre grev yapanlarla konuşmak bile Ferengi kültürünün kutsal ilkelerinin ihlalidir. Bu arada Quark'ın beş yıldır işlettiği bara kira ödemediği ortaya çıkar. Üstelik tamir ve enerji masraflarını da karşılamamıştır. Quark, Rom ile görüşmeyi kabul eder. Ama amacı şartları iyileştirmek değildir. Grevi bitirmesi için Rom'a rüşvet teklif eder. Rom ise karşılık olarak Komünist Manifesto'dan alıntı yapar: "Dünyanın bütün işçileri birleşin. Kaybedecek hiçbir şeyiniz yok. Zincirlerinizden başka." Olaya Tasfiye Memuru Brunt dâhil olmuştur. Quark'a yardım etmekle görevlendirilmiştir: "*Ferengi Ticaret Otoritesi* beni bu nahoş durumu bitirmekle görevlendirdi." Grevin bitmesi için en sert önlemlerin alınacağı mesajını verir.

Bu arada grevciler, İstasyon sakinleri ile konuşmuş ve onları greve destek olmaya ikna etmişlerdir. Quark'ın barında müşteri sayısı iyice azalmıştır. Ancak yine de Quark'ın anlaşmaya yanaşmayacağından korkanlar vardır. Rom, onlara 263 numaralı *Ferengi Kazanç Kuralı*'nı hatırlatır: "Şüphenin, latinum arzunuzu karartmasına izin vermeyin." Fakat Quark da *Kurallar*'dan alıntı yapabilmektedir: "Çalışanlarınız başarı merdiveninde birer basamaktır, üstlerine basmaktan çekinmeyin."⁴⁰

Aslında hükümdar hiçbir zaman herkesi memnun edemeyeceği için, bu konuda dengeyi dikkatlice sağlamak zorundadır. Çünkü yaptıkları kadar yapmadıkları nedeniyle de nefret edilebilir. Bu nedenle iyi bir hükümdar öncelikle halk yığınlarının gönlünü hoş tutmalıdır. Çünkü onlar sayıca fazladır. Eğer bunu başaramıyorsa, bunlardan en güçlülerle baş etmenin yollarını aramalıdır.⁴¹ Bu yol bazen zor kullanmaktan, bazen kurnazlıktan ve bazen de alttan almaktan geçer. Ancak bu yöntemlerin hiçbirinde aşırıya kaçıp kontrolü elinden bırakmamalıdır.

3.2. Gaddar Olma

Machiavelli'nin idealindeki hükümdar gerektiğinde gaddar ve nefret edilen bir insan olmayı bilmelidir. Medeni dünyanın erdemlerini yok saymakta Ferengilerin üzerine yoktur. Üstelik kendilerine bu konuda yöneltilen suçlamaları memnuniyetle ve göğüsleri kabarak karşılamaktadırlar

Machiavelli'nin neredeyse Ferengi ırkının temel felsefesini ortaya koyduğu en ilginç bölümlerden birisi de "iyi olmamayı seçmenin" gerekliliği üzerine yazdığı bölümdür. Yazar, bu fikrinin sebebini "her anlamda iyilik yapmak isteyen bir kimsenin, iyi olmayan o kadar insan arasında yok olması olağandır" sözleriyle açıklar. Ona göre varlığı sürdürmek isteyen bir hükümdarın "iyi olmamayı ve şartlara göre iyi olup olmamayı" öğrenmesi gereklidir.⁴² Burada kullanılan "şartlara göre" ölçütü son derece subjektiftir. Şartların uygulayan ve uygulanan açısından nasıl algılanacağı, en iyi ihtimalle "hatalara ve haksızlıklara" çanak tutacağı açıktır. Ancak Machiavelli zaten burada hükümdarın kendisi için makul dayanaklar aradığından, bu subjektiflik onun açısından sorun değil, destektir. Şu sözleri önemlidir:

⁴⁰ Ferengi Kazanç Kuralı, Madde 211.; Behr, Wolfe and Burton, *Kulak İltihabı – Bar Association*.

⁴¹ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

⁴² Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

Hükümdarın devleti yitirmesine neden olabilecek kusurlardan kaçınmak anlamında her zaman dikkat etmişlerdir. Hükümdar mümkünse bunu yapmalıdır, şayet mümkün değilse fazla tasalanmasın. Özellikle devletin korunmasını rahat bir biçimde sağlayan kötü huyları varsa bunlardan gocunmasın çünkü her yönüyle iyice incelenirse, erdem gibi görünen bazı şeylere uymak felaket getirir ve kusur gibi görünen diğer şeylere uyularak güvenlik ve refah sağlanır.⁴³

*Odo ile aynı odada kapana kısılmış olan Quark, kendisi ile hesaplaşmaktadır: “Hayatım komplot, entrika, dümen ve anlaşmalarla geçti. Ama elimde sadece değersiz küçük bir bar var.” Oysa Frin amcasının 30 tane barı vardır. Kuzeni Gaila'nın ise kendisine ait uydusu vardır. Odo, onu teselli etme ihtiyacı duyar: “Hadi ama Quark. Kendi başına iyi şeyler yaptın. Zamanında pek çok Ferengi tanıdım. Şurası gerçek ki bazıları daha zengin olsa da senin kadar hilekârını hiç görmedim. Quark bu övgünün! Odo'dan gelmesinden çok mutludur: “Teşekkürler Odo. Bunun benim için anlamı çok büyük.”⁴⁴

*Quark, güvenlik amiri Odo'nun yalnızlığını gidermesi için ona holosuite sanal seks hediye etmek ister: “Senin için şekil değiştiren bir oyun arkadaşı yaratabilirim. İkiniz birlikte kaynaşabilirsiniz.” Odo, Quark'a iğrenç birisi olduğunu söyler. Quark bu hakarete alınmaz: “Hayatımı kazanıyorum.”⁴⁵

*Quark İstasyon'dan ayrılacağı sırada, Odo'nun kendisini özleyeceğini iddia eder. Odo'nun cevabı sert olur: “Seni özleyeceğim Quark. Çileden çıkarmanı, küçük hırsızlıklarını ve kötü huylarını özleyeceğim.” Quark umursamaz: “Odo, kendine iyi bak.”⁴⁶

3.3 Korku ve Nefret

Machiavelli'ye göre aşırı güven ihtiyatsızlığa, aşırı güvensizlik de hoşgörüsüzlüğe yol açacağına göre ikisinin arasını bulmak en iyisidir. Ancak eğer ikisi arasında kalınmışsa, korkutucu olmak sevimliye tercih edilmelidir. Çünkü korkutucu olmak daha güvenlidir. Bunun sebebi aslında insanların son derece güvenilmez doğalarıdır. Onlar, her şey yolundayken daima en iyi yüzlerini gösterirler. Ancak zor zamanlar geldiğinde hepsi sırtlarını döner. Özellikle yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişki karşılıklı çıkara dayalıdır. Zor zamanlarda ise insanlar önce kendi çıkarlarını gözetirler. İhtiyaç halinde onlara güvenmek olanaksızdır. Bu durum ihtiyatsız bir hükümdarı yıkıma uğratar. Korku ise bu güveni zor yoluyla bile olsa sağlam tutar. Ceza korkusu en azından bir süreliğine insanların kaçışını durdurur ve zaman kazandırır.⁴⁷

Ferengiler, Machiavelli'nin dikkat çektiği “korku uyandırmak ve nefret edilmek arasındaki ince çizgi” konusunda son derece hassastırlar. Gerek fizyonomileri gerekse savaşçı bir ırk olmamaları nedeniyle galaksidede çok da korku uyandırmadıklarının farkındadırlar. Ancak yine de her fırsatta “aslında ne kadar korkulması gereken” bir ırk olduklarına vurgu yapmayı ihmal etmezler:

*Quark, barda sürekli olarak veresiye içki isteyen sarhoş bir Klingonla kavga ederken adamın ayağı kayıp elindeki bıçak kendisine saplanır ve ölür. İstasyon sakinleri olayın dedikodusunu öğrenmek için bara hücum eder. Quark'ın savaşçı bir ırka mensup olan dev gibi bir Klingonı öldürmesinden hem dehşete düşmüşler

⁴³ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

⁴⁴ Bkz. Star Trek: DS9, 1994: S3 B7.

⁴⁵ Bkz. Star Trek: DS9, 1993: S1 B15.

⁴⁶ Bkz. Star Trek: DS9, 1993: S2 B3.

⁴⁷ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

hem de büyülenmişlerdir. Bu ilgi Quark açısından kötü giden işlerini düzeltmek için bulunmaz bir fırsattır. Dev savaşçıyı kavgada kendisinin öldürdüğünü söyleyecektir. Kardeşi Rom olayın bir kaza olduğunu hatırlamasına rağmen, Quark'ın bara hücum eden müşterileri kaybetmeye niyeti yoktur. Ölen Klingonun ailesinin intikam için onu öldürme olasılığı bile fikrini değiştiremez: “Bıçak kemiğe dayanınca doğruyu söylerim.” Kardeşinin doğruyu söylemesini engellemek için onu tehdit eder: “İşler açılmazsa barımın işletmesiyle ilgili kesintiler yapmaya başlamam gerekecek. Yapacağım ilk kesinti de senin maaşın olacak.” Daha sonra Klingonun nasıl öldürdüğünü güvenlik amiri Odo'ya teatral bir şekilde abartarak anlatır. Bunu yaparken de barda kendisini dinleyenlere bakarak onları etkilemeye çalışır: “Saldırgandı. Kabaydı. Bildiğimiz sarhoş bir Klingon. Hiçbirini sorun etmedim, ta ki hesabı ödemeyi reddedene kadar. Israr ettim, tartışmaya başladık. Beni itti, ben de onu ittim. Onu attırmak üzere güvenliği çağırmak üzereydim ki bir anda bana bıçak çekti. İlk savuruşunda kurtuldum. Yine saldırdı. Ona sol yumruğumla vurdum. Birkaç öfkeli yumruklaşma oldu. Sonra ne olduğunu anlayamadan bıçağını gırtlığıma dayadı. Ben de ellerini döndürüp, bıçağı göğsüne sapladım.” Anlatırken kendinden geçmiştir. Seyirciler ise heyecan içinde dinlemektedirler: “Ruhu bedeninden ayrılırken yüzündeki ifadeyi hiç unutmuyacağım. Ama artık bundan bahsetmek istemiyorum.”⁴⁸

3.4. İnanç İstismarı

Din, Machiavelli için bir hükümdarın elinde tutması gereken bir diğer güçtür. Öylesine etkindir ki dindar olduğunu öne süren hükümdarın davranış ve tutumları ne olursa olsun asla sorgulanmaz. Sonuçta kadim din kanunların koruması altındadır. Yazar bu iddiasını, Kilise'nin dönemin güçlü krallıklarını ne denli korutup gerektiğinde yıkabildiğini örnek vererek destekler.⁴⁹

Ferengiler dini duyguları sömürme konusunda Machiavelli'nin hayal bile edemeyeceği bir yeteneğe sahiptirler. Gerek ticaret yaparken gerekse toplumu yönetirken dini alabildiğince saygısızca kullanmayı çok iyi başarmaktadırlar:

*İki Ferengi, Delta Çeyreğinde teknolojik olarak son derece geri kalmış Takar adlı bir gezegene inerler. Gezegen sakinleri Takarianlar son derece dindar ve saftır. İki Ferenginin gökten gelişi tıpkı Takar mitolojisinde yer alan “Bilgelerin Şarkısı”nda anlatıldığı şekilde olmuştur.⁵⁰ Bilgeler halkı cömert koruyucular olarak yönetecektir.

Ferengi ırkını daha önce hiç görmemiş olan Takarianlar, onları birer tanrı gibi karşılar. Ferengiler de onların bu saflıklarından yararlanırlar. Kendilerini “Kutsal Bilgeler” (Holly Sages) olarak tanıtır ve tanrı gibi davranmaya başlarlar. Cariyeleri ve hizmetçileri ile “Kutsal Kasa” adını verdikleri görkemli bir tapınakta tanrı gibi yaşamaktadırlar. İnsanları inandırmak için ellerindeki teknolojiyi kullanarak onları kandırır ve korkuturlar. Halkı haraca bağlayan Ferengiler, halka *Ferengi Kazanç Kuralları*'ndan “ayetler” okurlar. Dileklerini dinlemek ve akıl vermek için “bağış” alırlar. Uzay gemilerinden getirdikleri bir kopyalayıcıyı (replicator- YN)

⁴⁸ Bkz. Star Trek: DS9, 1994: S3 B3.

⁴⁹ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

⁵⁰ “Bundan yıllar yıllar önce.

Hüzün vardı insanların kalplerinde.

Bilgeler geldi şehre.

Hem de yanan bir ateşle.

Kâhinin dediği gibi.

Kaldırdılar Takar'ın körleştiren başlığını.”

“Kutsal İkona” olarak kullanılmaktadırlar. Kopyalayıcıdan ürettikleri malzemeleri halka fahiş fiyata satarlar. Daha önce durumları oldukça iyi olan halk, Ferengiler geldikten sonra tamamen fakirleşmiştir.

Eve dönmek için yolculuk yapmakta olan *Birleşik Gezegenler Federasyonu*'na ait *Voyager* Yıldız Gemi-si'nin yolu gezegene düşer. Mürettebat Ferengilerin bu oyununu fark eder ve onları tutuklar: “Bu insanların dinini bencil amaçlarınız için manüple ettiniz. Onların Kutsal Bilgeleri'ymiş gibi davrandınız.” *Voyager* ekibi onları geri götüreceklerini söylediğinde Ferengiler yıkılır. Yarattıkları cennetten koparılacaklardır. Sınırsız kâr ve kitlelerin sorgusu sualsiz itaatinden mahrum kalacaklardır. Ferengiler duruma itiraz ederler: “Bilgeleri olmadığımızı kim söyledi kaptan? Şarkı mucizeler gerçekleştiren Bilgeler'den bahsediyor. Biz de kopyalayıcılarımız sayesinde bunu yapabiliyoruz. Şarkı gökyüzünden yanan ateşle gelen adamlardan bahsediyor. Uzay mekiğimiz küçük kasaba meydanına düştüğünde arkamızda yanan bir plazma kuşağı vardı. Bu insanlar yüz-yıllarca onları dertlerinden kurtaracak Bilgeler adındaki tanrılara inandılar. Onların gözünde biz o Bilgeler'iz. Tanrılarını kaybeden insanlara ne olur? Ümitsizlik. Korku. Kafa karışıklığı. Peki, siz nasıl olur da ahlaklı insanlar olarak tanrılarını cisimleşmeden önce bir toplumu ayakta tutan ruhani yapıyı yok edersiniz? Onlara geride ne bırakacaksınız? Karanlık. Şüphe. Ümitsizlik.” Ferengilere göre aptalları itaat ettirecek tanrılar olma-yınca elde edilecek kâr da olmayacaktır.

Voyager ekibi, Ferengileri geri götürmek için bir plan yapar. Takarianların tanrılarının ansızın ortadan kaybolduğunda yaşayacakları şaşkınlığı engellemek amacıyla, sözde tanrılar için sahte bir geri dönüş töreni planlarlar. Bu amaçla mürettebattan birisini Yüce Nagus'un resmi temsilcisi olan Büyük Vekil kılığına sokarlar. Ferengiler, Büyük Vekil'in gelip de onları Ferenginar'a geri götürmesi fikrinden dehşette düşerler. Büyük Vekil aracılığıyla Yüce Nagus'a kârdan pay vermeyi önerirler. Ancak rüşvet girişimi işe yaramaz. Bu durumdan kurtulmak için ne yapabileceklerini düşünmeye başlarlar ve *Ferengi Kazanç Kuralları*'nı incelerler. Kısaltılmamış haliyle *Kurallar* 285 madde, birçok not, 47 yorum, 900 adet büyük ve küçük yargı ile on bin düşünülmüş fikir içermektedir. Yani orada her durum için bir kural vardır. Ancak Ferengiler, Büyük Vekil'in gazabından kurtulmaya yarayacak bir kural bulamazlar. Bunun üzerine “yazılmamış kuralı” yazmaya karar veriler: “Uygun kural bulamazsan, bir kural uydur.” Sonunda bir kural uydururlar: “Elçi kârınızı almaya gelirse, onu öldürün.” Bu kural hoşlarına gider ve uygulamaya karar verirler. Ancak planları işe yaramaz ve törenle gezegenden ayrılmak zorunda kalırlar. Halk kendilerini sömüren bu “tanrılara” öfkesini, onları linç etmeye çalışarak gösterir. Ferengiler halk tarafından öldürülmek üzereyken bile, yedi yıl boyunca elde ettikleri kârları düşünüp hayatlarını gerektiği gibi yaşadıkları için mutludurlar. Sonrasında *Voyager* ekibinin yardımıyla ölümden kurtulurlar. Ama bu kez de mallarını geri alamadıkları için çok daha üzgündürler.⁵¹

*İstasyonun sosyal alanında geleneksel Bajoran Şükran Festivali düzenlenmektedir. Kalabalık avluyu doldurmuştur. Quark bu fırsatı kaçırmaz ve derhal Bajoranların inançlarını sömürmeyi planlar. Dini temalı taklit hatıra eşyası satacaktır: “Doğru bildiniz. Orijinal latinum kaplı *Yenilenme Yazıtı* (Renewal Scroll- YN)⁵² kalemleri. Vedek⁵³ Redab'ın ölmeden önce hemen kendisi tarafından kutsanmış. Her kalemin üstünde, ‘Derin Uzay Dokuz’un Üçüncü Geleneksel Şükran Festivali’, bugünün tarihi ve Ermat Zimm (Bajorlu sanatçı- YN)

⁵¹ Menosky and Bole, *Haksız Kazançlar – False Profits*.

⁵² Yenilenme Yazıtı (veya parşömeni), Şükran Festivali olarak bilinen Bajoran dini töreninin önemli bir parçasıdır. Bajoranlar çözümlenmesini arzu ettiği dertlerini, sorunlarını parşömenin üzerine yazarlar. Bu yazıtlar Festival'de sembolik bir tören ateşinde yakılır. Böylece kişinin sıkıntıları geçmişte kalmış olur (“Renewal Scroll” t.y.).

⁵³ Vedek, Bajoran dininde daimî üyelerdendir. Vedek Meclisi'nde görev yaparlar. Roma Katolik Kilisesi'ndeki Kardinal rütbesine yakın bir statüdürler (“Vedek” t.y.). Danışmanlık ve vaaz verme görevi olan “Ranjen”lerin üstü durumundadırlar (“Ranjen” t.y.).

tarafından yapılmış İstasyon'un hoş bir portresi yer alıyor. Elinizi çabuk tutun ve hemen alın. Çünkü her biri bir koleksiyon ürünü olacak.”⁵⁴

*Bajoran halkının çok sevdiği ve saygı gösterdiği Vedek Bareil'e tıpatıp benzeyen bir uzaylı paralel evrenden DS9'a gelir. İstasyon'daki Bajoranlar, bu uzaylıyı eski dini liderleri zannederek, çok büyük ilgi ve saygı gösterirler. Uzaylı kendisinin Vedek Bareil olmadığını söylese de Quark bu durumdan faydalanmakta kararlıdır. Uzaylıya iş teklifinde bulunur: “Düşün. Buraya cübbeni giymiş oturuyorsun. Bajoranlar sıraya girmiş sabırla bekliyorlar. Sırf Vedek Bareil'i görmek için iyi para ödüyorlar, belki de eline dokunmak için.” Uzaylı, kendisinin Vedek Bareil olmadığını yineler. Quark aldırılmaz: “Önemsiz bir teknik ayrıntı. Görebilecekleri Vedek Bareil'e en yakın şey sensin. Bu yüzden sana bayılacaklar. Az konuş. Arada bir kafanı salla ve tatlı tatlı gülümse yeter. Oldukça basit. Sonra da alıştığında, birkaç dua falan edersin.” Uzaylı cevap verir: “Hayatım boyunca senin gibi adamlar tanıdım. Kötü, aç gözlü ufak beyinler. Para için ne gerekiyorsa yapmaya hazırlar. Nasıl düşündüğünü biliyorum.”⁵⁵

3.5. İyi Olmama

Machiavelli'nin “iyi olmamayı seçmenin” gerekliliği üzerine olan fikirlerine Ferengiler candan inanmaktadırlar:

Bazı durumlarda verilen sözden dönmek gereklidir. Eğer “verilen söz kişinin aleyhine dönmüşse” veya “söz vermenin nedenleri ortadan kalkmışsa” artık sözü tutmak gerekli değildir. Ayrıca bir hükümdarın verdiği sözden dönmek için bahanesi hiçbir zaman eksik olmaz. Kendi döneminde aldatmayı iyi beceren hükümdarların çok daha başarılı olduklarına dair örnekler veren yazar, sözden dönmenin sakıncası olmadığına vurgu yapar. Ona göre önemli olan hükümdarın ahlaklı özelliklere sahip olması değil, sahipmiş gibi davranmasıdır. Ahlaklı özelliklere⁵⁶ sahip olsa bile eğer kendi zararına olacaksa, onları kullanmaması gerekir. Hatta tam tersini yapabilmelidir. Kötülüğe başvurmayı bilmek bir hükümdar meziyetidir. Özellikle dindar görünmek çok önemlidir. Çünkü insanlar genelde gördüklerine inanırlar. Bir insanı görmek ile hissetmek çok farklı şeylerdir. Hissetmek herkesin başarabildiği bir şey değildir. Ama fiziksel olarak kör değilse herkes görebilir. Zaten bir hükümdarın topluluğunu ayakta tutmak için yaptığı her şey mubahtır ve saygıya değerdir.⁵⁷

*İşleri kötü giden Quark, barda kendi kendine söylenmektedir. Kulağı iltihaplanan kardeşi Rom'un ise çok ağrısı vardır. Annesinin şifalı karışımlarını kulağına dökerek kendi kendisini tedavi etmeye çalışmaktadır. Quark, onu müşterileri kaçıracağı için azarlar ve masaları temizlemeye devam etmesini ister. Kardeşinin rol yaptığını düşündüğü için, diğer çalışanların Rom'a yardım etmeye çalışmasına engel olur. Rom dâhil herkesi işten çıkartmakla tehdit eder. Bu arada Rom bayılıp yere düşer. Quark, bir şeyler yapmasını isteyen çalışanına duygusuzca cevap verir: “Elbette yapacağım. Maaşından keseceğim.”

Doktor, Rom'un üç haftadan beri kulak iltihabından mustarip olduğunu öğrenir ve neden kendisine daha önce gelmediğini sorar. Rom, Quark'ın kardeşi de olsa barda işçi olarak çalışmaktadır. Sözleşmeye göre çalışanların barı izinsiz terk etmeleri durumunda para cezası ödemeleri gerekmektedir. Daha kötüsü işten

⁵⁴ Bkz. Star Trek: DS9, 1994: S3 B10.

⁵⁵ Bkz. Star Trek: DS9, 1997: S6 B8.

⁵⁶ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

⁵⁷ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

atılmaları söz konusudur. Bu madde aslında *Ferengi İş Sözleşmeleri*'nin standart bir koşuludur. *Cömert İşçi Tazminatı Programı* gayet açıktır: Hastalık izni, tatil ve fazla mesai ücreti yoktur. Çalışanların yönetimi sorgulamaya hakları yoktur. Çünkü bütün iş kontratları aynıdır.

İşçilerin bu düzenlemelere boyun eğip istismar edilmelerine itiraz etmemelerinin sebebi daha da ilginçtir: Onlar da bir fırsatını bulup, gelecekte istismar eden işveren pozisyonuna geçmeyi hayal etmektedirler.⁵⁸

3.6. Cömertlik ve Cimrilik

Yazarın cömertlik konusundaki görüşleri Ferengi ırkının yaklaşımını yorumlamak açısından ayrıca ilginçtir. Ona göre cömertlik gereklidir ama “cömert görünmek adına cömertlik” hiç de kabul edilebilir bir davranış değildir. Öte yandan gereği kadar cömertlik yapılmaması da “cimri” damgası yenmesine sebep olacaktır. İnsanların karşısında şaşaalı gösterilerle çıkmak saygı duyulmasına neden olduğuna göre bu ikilem nasıl çözülmelidir? Machiavelli, çözüm olarak makul dayanakları olduğu sürece “cimri” damgası yenmesinin bir önemi olmadığını ileri sürer. Hükümdarın halkını soymadan mevcut ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı birikimlerin zorlu zamanlarda işe yaraması şartıyla “cimri” olarak tanımlanmanın bir sakıncası yoktur. Yasal yollardan elde edilen gelirin (burada yazar kendi dönemindeki savaş, haraç gibi gelirleri işaret eder) cömertlikle dağıtılması, kişisel birikimlerin ise dikkatli harcanması en doğru seçenektir. Kişisel servetini cömertlik uğruna tüketenlerin yoksulluktan kurtulmak için “soyguncu” damgası yemesinden, “cimri” olarak adlandırılmaları çok daha mantıklı olacaktır.⁵⁹

“Cimrilik” Ferenginin yaşamının anlamıdır denebilir. Paraya sahip olmaktan, paranın elde edebileceklerinden daha fazla haz alırlar. Bu konuda kendilerine yapılan ithamlara gülümseyerek karşılık verirler. *Ferengi Kazanç Kuralları* bu özelliklerine defalarca vurgu yapar:

Madde 10: Açgözlülük ebedidir.⁶⁰

Madde 255: Eş lükstür... akıllı bir muhasebeci ise ihtiyaçtır.⁶¹

Madde 144: Bağışlar dönüp dolaşıp sizin cebinize girdiği sürece zararsızdır.⁶²

Sonuç

Niccolò Machiavelli, en sadık müritlerini Ferengi ırkının tamamında bulmuş gibidir. İktidarı sürdürebilmek için halkı elde etmek ve elde tutmaya devam etmek gerekliliği, etrafına güvenilir ve sadık yardımcıları toplayarak bunlara sağlanan itibar ve zenginliğe sadece sadakatleri devam ettiği sürece sahip olabilecekleri mesajının verilmesi, çalışanların yöneticilere körü körüne bağlı kalmalarının sağlanması, başkaldırıcıyı önlemek için zaman zaman günah keçilerinin bulunarak halkın gözü önünde “cezasının” verilmesi, gerektiğinde gaddar ve nefret edilen bir insan olunabilmesi, dini duyguların çekinilmeden sömürülmesi, “iyi olmamayı seçmenin” gerekliliği ve cimrilik üzerine olan fikirlerine Ferengiler candan inanmaktadırlar.

⁵⁸ Behr, Wolfe and Burton, *Kulak İltihabı – Bar Association*.

⁵⁹ Bkz. Machiavelli, *Prens, Hükümdarlıklar Hakkında*.

⁶⁰ Bkz. Star Trek: DS9, 1995: S3 B16.; Menosky and Bole, *Haksız Kazançlar – False Profits*.

⁶¹ Behr, *The Star Trek: Deep Space Nine: The Ferengi Rules of Acquisition*.; Behr and Wolfe, *Legends of Ferengi*.

⁶² Behr, *The Star Trek: Deep Space Nine: The Ferengi Rules of Acquisition*.; Behr and Wolfe, *Legends of Ferengi*.

Star Trek DS9 dizisindeki Ferengilerin bir uzaylı formu olarak sunulsa da biz, şimdi de yaşayan insanlar olarak geleceğe hep bir umut ile bakmayı yeğliyoruz. Anlaşılan o ki, zihin dünyamız “uzay” denilince ilerleme, gelişme, çağdaşlaşma kavramları ile yoğrulduğu için hep iyimser bir gelecek hayal ediyoruz. Bir bakıma bunun temel sebeplerinden biri de ekonomik olarak serbest piyasa ya da kapitalizm dediğimiz yapı ister şimdide, ister gelecekte hep kazanma hırsı konusunda bizleri yenilgiye uğrattıyor. Kurgusal olsa da uzaylı formu yine insanın genel istek, arzu ve beklentilerinin yansıması gibi egosuna yenik düşebiliyor. Ferengilerin erdemsizliği en büyük övünç kaynağı olarak görmeleri bizlerin üzerinde düşünmemizi gerektiren en önemli noktadır. Uzay, bizler için şu anda hakkında en az bilgi sahibi olduğumuz bir kavramdır. Biz insanların en çok merak ettiği “uzayda başka yaşamlar var mı?” sorusu zihinleri meşgul ederken bundan üç ya da dört asır sonra bu sorunun cevabı olarak Ferengiler ile karşılaşma olasılığı da göz ardı edilmemelidir. Şu anda bile uzayın sonsuzluğunun yanında küçük bir çakıl taşı gibi duran dünyamızda bile birçok bölgede savaşlar, kıyımlar yaşanırken uzaya açılmaya, yerleşmeye çalışan insanlık Ferengiler ile karşılaşır... Aynı kodlara sahip olduklarını varsayarsak, dünyayı tüketmiş ve terk etmiş olan insanlık ve Ferengiler ile birlikte uzayı da tüketeceklerdir.

Felsefe tarihi bağlamında bakıldığında, Sokrates, Platon, Aristoteles kişilere hep erdemli bir yaşam önerirken aynı zamanda siyasal bağlamda da devletin asli görevinin erdemli yurttaşlar yetiştirmek olduğuna tanık olmaktayız. Ayrıca I. Kant başta olmak üzere “iyiyi isteme”, Schopenhauer gibi adaletin sağlanması, sevginin ön plana çıkması ancak egonun silinmesi yönündeki fikirler de önemini korumaktadır. Günümüz siyaset felsefecisi John Rawls, adil ve demokratik bir toplum kurulabilmesi için “etik kişi”nin taşınması gereken iki ilkeye dikkat çekmektedir. Bu ilkeler; “adalet duygusu kapasitesi” ve “iyi anlayışı kapasitesi”dir. Ferengiler bu düşüncelerin tamamen dışında olsa da karamsarlığa düşmemek gerekir.

Günümüzden iki farklı zaman dilimine bakıldığında şu sonuca varmış oluyoruz: Siyaset felsefesinin önemli isimlerinden Machiavelli’nin çok tartışılan görüşlerinin gelecekte olacağı kurgulanan bir yaşamda bile geçerliliğini koruduğu anlaşılmaktadır. “Şimdi”de olan ile “geçmiş”te ve “gelecek”teki insanların insanlarla ve devletlerin devletlerle olan (gezegenler arası) ilişkileri; genelde insan doğası, özelde Machiavelli’nin ileri sürdüğü görüşler çerçevesinde değişmeden varlığını sürdürmüş ve sürdürecektir gibidir. Ancak belki de Gene Roddenberry’nin insanlığın geleceğine olan iyimser inancı belki de yüzyıllar içinde hayal olmaktan çıkacaktır. Star Trek serilerinin öngördüğü birçok ilerlemenin yarım asır içinde gerçekleşmiş olması bu beklentiyi daha da güçlendirmektedir. Süreçte umutsuzluğa kapılmamak, “iyi” ve “kötü” nün hep var olacağı ama iyinin “kendisinin iyi olduğu” inancı hep korunmalıdır.

Kaynakça

- _____. “Awful Versions of Ourselves: Creating the Ferengi,” Erişim 11 Ekim 2019. <https://forgottentrek.com/creating-the-ferengi/>
- _____. “Ferengi Memory Alpha,” (t.y.), Erişim 11 Ekim 2019. <https://memory-alpha.fandom.com/wiki/Ferengi>
- _____. “Ferengi Wikifed,” (t.y.), Erişim 11 Temmuz 2020. <https://wiki.fed-space.com/index.php?title=Ferengi>
- _____. “Ferengi Wikipedia,” (t.y.), Erişim 11 Ekim 2019. <https://en.wikipedia.org/wiki/Ferengi>
- _____. “Star Trek Online,” (t.y.), Erişim 11 Temmuz 2020. <https://crypticstudios.com/startrek>
- _____. “Star Trek: Deep Space 9 Memory Alpha,” (t.y.), Erişim 11 Ekim 2019. https://memory-alpha.fandom.com/wiki/Star_Trek:_Deep_Space_Nine
- _____. “Star Trek: Elite Force II,” (t.y.), Erişim 11 Temmuz 2020. https://memory-alpha.fandom.com/wiki/Star_Trek:_Elite_Force_II
- _____. “Star Trek: The Next Generation-Birth of the Federation,” (t.y.), Erişim 11 Temmuz 2020. https://memoryalpha.fandom.com/wiki/StarTrek:The_Next_GenerationBirthoftheFederation
- _____. “United Federation of Planets. Wikipedia,” (t.y.), Erişim 11 Ekim 2019. https://en.wikipedia.org/wiki/United_Federation_of_Planets
- Anderson, K. J. ve R. Moestra. *Highest Score*. USA: Star Trek Publications, 1996.
- Behr, I. S. and D. Livingston. *Büyük Nagus – The Nagus*. “Star Trek: DS9, S1 B10” (Orijinal Yayın Sırasına Göre Sezon 1, Bölüm 11 (Televizyon Dizisi Bölümü) California: Netflix, 1993.
- Behr, I. S. and D. Livingston. *Gerçek Kimlik – Rules of Acquisition*. “Star Trek: DS9, S2 B7” (Televizyon Dizisi Bölümü). California: Netflix, 1993.
- Behr, I. S. and R. H. Wolfe. *Legends of Ferengi*. (Star Trek: Deep Space Nine). New York City: Pocket Books, 1997.
- Behr, I. S. *The Star Trek: Deep Space Nine: The Ferengi Rules of Acquisition*. New York City: Pocket Books, 1995.
- Behr, I. S., R. H. Wolfe and A. Kroeker. *Mayın Tarlası – Call to Arms*. “Star Trek: DS9, S5 B26” (Televizyon Dizisi Bölümü) California: Netflix, 1997.
- Behr, I. S., R. H. Wolfe and L. Burton. *Kulak İltihabı – Bar Association*. “Star Trek: DS9, S4 B15” (Orijinal Yayın Sırasına Göre Sezon 4, Bölüm 16 (Televizyon Dizisi Bölümü)) California: Netflix, 1996.
- Beimler, H. and A. Brooks. *Satılık Parçalar – Body Parts*. “Star Trek: DS9, S4 B24” (Orijinal Yayın Sırasına Göre Sezon 4, Bölüm 25 (Televizyon Dizisi Bölümü)) California: Netflix, 1996.
- Cohen, D. S., M. A. Winer and L. Landau. *Kehanet – Destiny*. “Star Trek: DS9, S3 B15” (Televizyon Dizisi Bölümü) California: Netflix, 1995.
- DeCandido, K. R. A. *Ferenginar: Satisfaction is Not Guaranteed*. New York City: Pocket Books, 2005.
- George III, D.R. *Ascendance*. New York: Pocket Books, 2015a.
- George III, D.R. *Sacraments of Fire*. New York City: Pocket Books, 2015b.
- Grech, V. (t.y.), 11 Ekim 2019. <https://www.adastrasf.com/philosophical-concepts-in-star-trek/>

Hugh, D.A. *Balance of Power*. New York City: Pocket Books, 1995.

Machiavelli, N. *Prens. Hükümdarlıklar Hakkında*. Çeviren: B. Poyraz, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2013.

Marshall, C. *Baby on Board*. California: Malibu Comics, 1994.

McGreevey, M. N. Shankar and P. Lynch. *Bir Fincan Kahve - Babel*. “Star Trek: DS9, S1 B4” (Orijinal yayın sırasına göre Sezon 1, Bölüm 5 (Televizyon Dizisi Bölümü)). California: Netflix, 1993.

Menosky, J. and C. Bole. *Haksız Kazançlar – False Profits*. “Star Trek: VOY, S3 B5” (Televizyon Dizisi Bölümü) California: Netflix, 1996.

Nygaard, R. and W. K. Border. *Trekkies (Sinema Filmi)*. ABD: Paramount, 1997.

Scott, S. M. “Best Tools Available” in *Strange New Worlds VI*, Editörler: D.W. Smith, J. J. Ordover and P. M. Block PM. New York City: Pocket Books, 2003.

Vornholt, J. *Antimatter*. New York City: Pocket Books, 1994.